

1. רקע

א. מערכת הפונה

בשנה זו אני מקיים את הכשרתי ב"בית מיח"א" בישוב כפר קאסם. בית מיח"א הוקם בשנת 2008 על ידי עמותת "בית מיח"א", מיסודו של ד"ר עזרא קורין. זוהי מסגרת שיקומית-חינוכית שמטרתה מתן מענה חינוכי – טיפולי לילדים בעלי לקות שמיעה בגילאי לידה ועד הכניסה לבית הספר. המטרה היא לסייע לילדים ולהוריהם ברכישת כלי תקשורת, התפתחות ושפה, בכדי ליצור שוויון בהזדמנויותיהם.

הפונה הינה ח', אישה בת 25, בעלת לקות שמיעה. ח' נשואה ובעלת 2 בנות. מתגוררת בכפר קאסם. ח' הינה עקרת בית, בעלת 12 שנות לימוד, נישאה לבעלה, שהינו בן הדוד שלה, כשהייתה בת 17, והוא מבוגר ממנה באחד עשר שנים. עובד כנהג משאית, והינו המפרנס היחיד במשפחה. ח' מתארת מצב כלכלי קשה בביתם. לח' ישנן 2 בנות הסובלות מלקות שמיעה ומטופלות "בבית מיח"א". היא, מתארת השתייכות למשפחה שמרנית שאינם מאפשרים לשקול הפלות סביב מחלות גנטיות. במשפחה קיימות מחלות גנטיות של לקות שמיעה, בעקבותיהן א' חוותה הריונות קשים מלאי דאגה.

ב. סיבת הפנייה

לדבריה של ח', סיבת הפנייה היא מיצוי זכויותיהן של 2 בנותיה, הסובלות מלקות שמיעה, וליווי רגשי עבורה. ח' מספרת כי עברה תקופות היריון לא פשוטות סביב היות העוברים עם לקות שמיעה. זאת לאחר ניסיונות של 5 שנים להרות. היא הופנתה לליווי על ידי צוות מיח"א, שראו את מצוקתה וחשבו כי תוכל להסתייע בהתערבות זו לתמיכה ומיצוי זכויות. התכנים שהיא מעלה כסיבת הפנייה הם: ההיריון והלידה של שתי בנותיה, בעלות לקות השמיעה וההתמודדות עם גידולן, על שלל אתגריו. התמודדות עם החשש המתמיד כי לא יקבלו אותן חברתית עקב היותן "שוונות". דילמות סביב כניסה נוספת להיריון וחוסר האפשרות לבצע הפלה במידה ויעלה קושי התפתחותי אצל העובר, היות ומשפחתה ובעלה מתנגדים לכך. המעורבים בטיפול הינם אנוכי וההדרכה המלווה אותי.

ג. מטרות ההתערבות

מטרות ההתערבות הן סיוע לח' במיצוי זכויותיה, סביב לקות השמיעה של שתי בנותיה, הזכאיות לקצבת נכות. בנוסף, תמיכה רגשית לח' בהתמודדות עם הקשיים בחייה: גידול בנותיה בעלות לקות השמיעה, קשיים מול משפחתה ובעלה השמרנים, חרדות למצבן החברתי של הבנות ודאגה לעתיד. בהתערבות, נעשה שימוש בשיטת "כבוד ואמון" ובגישת הכוחות בכדי להעצים את ח' ולסייע לה לראות את יכולותיה בגידול הבנות, ולדון אודות אפשרות/אי אפשרות הבחירה שלה בלידה נוספת, של ילד עם לקות התפתחותית.

ד. סטינג

המפגשים נערכו אחת לשבוע, ביום ושעה קרובים ב"בית מיח"א", בחדר המוקצה לשיחות אישיות. משך כל פגישה הינו חמישים דקות (שעה טיפולית) ובאם ח' מאחרת או מבטלת, עליה לעדכן אותי בכך. תכני השיחות נשארים בחדר והוסבר לה כי עקב חיסיון טיפולי המידע לא מועבר לשום גורם אחר, פרט לצרכי הדרכה. גם בעבודה זו, טושטשו הפרטים של ח' בכדי לשמור על פרטיותה.

2. סוגיה בטיפול

בעבודתי עם ח', סוגיה ששבה ומציפה אותי היא הצורך ברגישות התרבותית בעבודה עמה. ח' שייכת לחברה שמרנית – מסורתית של כפר קאסם. היא נישאה בגיל צעיר ביותר (17) וכניסותיה להיריון נידונו בקרב בני המשפחה בעבר וגם בהווה. כל החלטה שח' לוקחת, תלויה באמירתם של הוריה ושאר קרובי משפחה ומשפחתו של בעלה. על אף שבעלה של ח' הוא באופן מסוים גמיש יותר משאר בני משפחה, עדיין ניכר כי הוא אוהז בעמדות הפטריארכליות של התרבות ואינו מאפשר לה לפעול לחלוטין על פי שיקול דעתה.

בהיותי בן החברה הערבית, אני מכיר את שלל סוגי הגישות בחברה, אך ח' שייכת למגזר שמרן ומסורתי הרבה יותר משלי. הדבר מזכיר עבורי, עמדות מיושנות במידת מה, שכבר אינן מותאמות למעמד הנשים בעולם המודרני, לעניות דעתי. עם זאת, יש לקחת בחשבון כי בהתערבות הטיפולית, האדם מגיע עם הרקע התרבותי – חברתי שלו והעבודה צריכה להיעשות במסגרת האפשרויות, שבתוך חברה זו. לעיתים, אני חש תסכול בין הצורך להעצים את ח', על פי גישת הכוחות ובין תקרת הזכוכית שעד אליה ניתן ללוות את ח': היא נישאה צעירה בהנחיית הוריה, לבן דודה המבוגר ממנה באחד עשר שנים, ללא כל שאלה אודות הבחירה. היא אולצה להיכנס להיריון, על אף שלא חשה מוכנה נפשית לכך וסבלה במשך חמש שנים מאמירות של משפחתה המורחבת, אודות אי כניסתה להיריון (לקח זמן עד שהצליחה להרות).

כאשר אני משוחח עם ח' על נושאים אלו, אני רואה בה עוצמות גדולות ורצון להיאבק בשלשלאות החברה העוצרות אותה. דוגמא לכך היא ברצונה לעבוד. בתחילת נישואיה, ח' עבדה במרפאת שיניים בכדי לסייע לבעלה בפרנסה. היא תיארה את עבודתה כמשאב כוח עבורה, שנתנה לה תחושת סיפוק ומסוגלות. עם הכניסה להיריון הראשון, נאלצה ח' לעזוב את עבודתה, בהנחיית המשפחה, בכדי להשגיח על העובר. בהמשך, כבר לא שבה לעבוד ומאז היא מנהלת את משק הבית ומגדלת את שתי בנותיה. על אף אהבתה הגדולה לבנות, ח' מתארת דכדוך מחוסר היכולת לבחור את מהלך חייה. באחת הפגישות אף ציינה כי היא נגד נישואין באופן כללי לנשים כי הדבר לוקח מהן את זכות הבחירה. בהתבוננות מעמיקה יותר ניתן לראות שעוד לפני הנישואין ח' לא יכולה הייתה לבחור האם להינשא, למי, מתי והאם לעבוד כפי שהייתה רוצה. על אף שסיימה 12 שנות לימוד והייתה רוצה להמשיך בלימודים, משפחתה מיעדת אותה לגידול בנותיה ותו לא.

כאמור, הדבר מעורר קונפליקט עבורי, בין הרצון לחזק את כוחותיה של ח' כשאישה עצמאית ומודרנית, היכולה וזקוקה לעבודה בכדי לממש את הפוטנציאל הגלום בה, ומאידך, הידיעה כי ח' שייכת לתרבות שמרנית, שאותה אני מכיר היטב, ולו תעז למרוד היא עלולה להסתכן בנידוי חברתי או בסנקציות אחרות על ידי בעלה ו/או משפחתה. בפגישות, לבי יוצא אליה ואני חושק שפתיים, תוך רצון לעודד אותה לפרוץ את הגבולות. במקום זאת, אני מסייע לה לראות עד כמה היא תורמת לעצמה ולבנותיה, בדרכה שלה: היא מחושבת מאוד בהוצאות הבית ומוצאות דרכים יצירתיות לחיסכון, היא הולכת עם בנותיה ל"בית מיח"א" בקביעות ומשתתפת בכל קורס/שיעור המסייע להתפתחותן, היא נלחמת בכדי שבתה הגדולה תכנס לגן רגיל בשנה הבאה, בכדי שתוכל להתפתח לצד שאר בני גילה ולדבריה "לא להיות שונה, בגן מיוחד".